

РОЛЬ ЗАСОБІВ УВИРАЗНЕННЯ МОВЛЕННЯ В РОМАНІ ДЖОНА ЧІВЕРА "БУЛЛЕТ-ПАРК"

Джон Чівер – один з найвідоміших американських письменників ХХ ст., лауреат Пулітцерівської премії – романом "Буллет-Парк" викликав досить суперечливі судження американської критики. Неоднозначність сприйняття роману пояснюється тим, що задум автора стає зрозумілим тільки за умови усвідомлення іронічності його тону, яка надає твору майже фарсового характеру. Загальні теми, події, проблеми набувають у творі художньої неповторності і своєрідності звучання великою мірою завдяки засобам увиразнення мовлення.

Характерною рисою образної системи Джона Чівера є поєднання важкопоєднаних стихій – живого і неживого, матеріального і духовного, абстрактного і конкретного. Тропи, які базуються на поєднанні різних сфер буття, особливо часто використовуються письменником, коли йдеться про роздуми героїв, їхні підсвідомі протиріччя, внутрішній стан, коли важливо передати суперечливі почуття, вагання. Відірвані поняття, за допомогою яких зображаються ті чи інші пориви, емоції героїв (біль, радість, горе, страх), Джон Чівер прагне співвіднести з чимось конкретним, видимим, матеріальним, тому він вдається до опредмечування, матеріалізації думок, почуттів, уявлень. З іншого боку, спостерігається і співвіднесення неживого з живим, предмета з явищем духовного порядку. Цим письменник досягає особливої виразності образів у романі "Буллет-Парк", їх чіткої розмежованості один від іншого, уникаючи довгих психологічних описів, не переказуючи, а показуючи почуття.

У романі "Буллет-Парк" налічується 83 порівняння. Вони розкривають усю глибину стурбованості автора через зміни, які несе з собою прогрес, та через спустошеність людської душі, занепад моралі та втрату сенсу життя. Письменник використовує порівняння, щоб викликати у читача певні асоціації, допомогти читачу максимально наблизитися до його власної світоглядної позиції і дати йому побачити життя передмістя очима автора. Порівняння є на більшості сторінок твору і привертають увагу більшою інформативною насиченістю

порівняно з епітетами. Тому, хоча в романі налічується 245 епітетів, саме порівняння найяскравіше змальовують картини життя американського передмістя.

Висміюючи спосіб життя у передмісті, Джон Чівер наголошує на тому, що світські вечірки були для цієї спільноти надзвичайно важливими:

"...as important to the welfare of the community as the village caucus, the school board and the municipal services " [2, 6] (Такі ж необхідні, як і передвиборні засідання кожної політичної партії шкільні комітети, муніципальні служби).

Яскравими представниками цієї спільноти є Віквайри, які нічим, окрім вечірніх гулянок, не цікавляться, живуть від одного святкування до іншого, і хоча й страждають від перевтоми та надмірності спиртного, продовжують вести такий спосіб життя. Автор порівнює цих персонажів із знаменитостями, яких вир світських заходів повністю виснажив, й іронічно зауважує, що вони пожертвували усю плоть та кров своїм громадським обов'язкам. Алкоголь автор наділяє могутньою силою, якій Віквайри вже довго поклоняються і яка має над ними величезну владу: "The empties on the shelf... are ranged like the gods in some pantheon of remorse" [2, 8] (На полиці, немов якісь боги у пантеоні, вишикувались порожні пляшки).

Не менш іронічними є порівняння, вжиті для створення образів лікарів, які навідують Нейлзів, щоб вилікувати Тоні: "Dr. Mullin... was not a fool but the forcefulness of his optimism was a kind of disturbance like those sudden winds that fling open doors and scatter papers" [2, 41] (Лікар Маллін... був не дурний, та його оптимізм нагадував вітер, що зненацька розчиняє двері та розносить папери по всій кімнаті). Завдяки яскравим порівнянням читач поділяє негативне бачення усього процесу лікування Тоні.

Використовуються порівняння і для розкриття особливостей кожного персонажа як окремого індивіда. Вони допомагають відчутти іронічний характер авторської подачі образів роману, абсурдність дій героїв. Наївність Нейлза розкривається через порівняння його з дитиною: "Nellies felt, like some child on a hill... that

purpose and order underlay the roofs... " [2, 60] (Нейлз почувався як дитина, що, зійшовши на пагорб, здивовано дивиться вниз...).

Влучне порівняння допомагає читачеві глибше зрозуміти душевний стан Нейлза, коли він відчуває страх перед поїздом потягом: "The noise and commotion of the express was like being in the vortex of some dirty wind tunnel" [2, 61] (Грюкіт та шум експресу були схожі на брудну звивисту спіраль смерчу).

Часто Джон Чівер порівнює душевну стурбованість персонажів з явищами природи, вони немовби віддзеркалюють їхні почуття, думки та бажання. Неллі, потрапивши у район, де проживає знахар Рутуола, шокована убогістю будівель та злиденністю жителів. Сплеск її емоцій автор вдало передає через зіставлення з природою: "The rain that day tasted as salty as blood" [2, 128] (Сьогодні дощ був такий солоніш, як кров).

Неллі налякана, їй важко зосередитись, вона розгублена. У ній борються дві сили – одна твердить залишити це Богом забуте місце і кинутися навітікача, інша ж переконує все-таки довести справу до кінця, піднятися сходами і поговорити з Рутуолою, оскільки це може бути останній шанс на порятунок її сина. Саме вдале порівняння розкриває читачеві психологічний стан героїні: "...the division between these two forces was like a broad river without bridges – gave her some insight into the force of separateness in her life" [2, 128] (Ці дві могутні сили наче були розділені широкою річкою без єдиного мосту – і вона зрозуміла усю глибину відчуженості у своєму житті).

Дощ згадується і в трагічній ситуації на залізничній платформі, коли Гаррі Шінгльхаус потрапив під поїзд. Через порівняння з дощем стає зрозумілим стан Нейлза після цієї трагедії: "The next morning was dark and raining. There was a quaking feeling in his gut as if the dark rain beat upon his heart" [2, 64] (Наступний день видався дощовим та похмурым. У нього заболіло в грудях, немовби дощові краплі поціляли в саме серце).

Часто саме через аналогії з природою порівняння передають загальний настрій епізодів, ситуацій. За допомогою таких порівнянь читач налаштовується на позитивне або на негативне ставлення до ситуації.

Прокинувшись одного ранку. Еліот повірив, що все буде гаразд, що його син скоро одужає, і вони знову разом будуть грати у футбол: "The land that he saw was like a paradise" [2, 58] (Світ йому видався раєм).

Порівняння з природою доповнюють уяву про характер Маріетти та розчарування Хеммера через нещасливий шлюб із нею: "Marietta's distempers had no more permanence than the wind" [2, 215] (Поганий настрій налітав на Маріетту моментально і так само швидко, наче вітер, минав).

Життя у передмісті позбавлене динамічності, тут усе відбувається за вже відомим сценарієм. Кожен житель виконує свою роль, яка відома усім іншим. Ніщо не приховується від пильного ока сусідів. І тільки плітки, які виникають несподівано і так само раптово стухають, вносять своєрідну різноманітність у будні містечка: "Truths and rumors moved through the neighborhood as freely as the wind" [2, 17] (Чутки – правдиві чи неправдиві – розлітались так вільно, як вільно летить вітер).

Порівняння у творі різні за своєю структурою. У романі багато простих порівнянь, але є і приховані, які вводяться словами "здаватися", "нагадувати", "немовби". Оскільки епітет – це стилістичний засіб, який підкреслює якусь певну рису людини, речі, ідеї чи явища, як вигаданих, так і реальних. Саме за допомогою епітетів письменник розкриває своє оціночне, суб'єктивне ставлення до героїв, речей, способу життя. Епітети у творі мають певну експресивну функцію. Вони передають пропущену через призму сприйняття автора суть явища. Відносну нечисленність епітетів у творі (245 на 246 сторінках) можна пояснити тим, що автор прагне лаконізму викладу, сюжет розгортається у діалогах, які чергуються з авторськими відступами. Епітети в романі влучні та інформативні. Через епітети автор розкриває ставлення одного героя до іншого, їхні емоції. Автор не говорить відкрито про Нейлза як наївного, недосвідченого продавця зубного еліксиру, читач сам формує таке враження за допомогою художніх засобів, ужитих автором. Так, епітети, якими Нейлз характеризує Хеммера та його дружину під час їхньої першої зустрічі, дуже поблажливі: "His face was scrubbed, decent and bright" [2, 18] (Обличчя чоловіка було випещене,

пристойне та виразне). "She would excel in all her roles – ardent, clever, sage and loving " [2, 18] (Вона прекрасна у всіх ролях – пристойна, розумна, тактовна, любляча).

Перші враження Нейлза про сім'ю Хеммерів були помилковими. Автор вводить позитивні епітети, щоб читач зрозумів, наскільки Нейлз не вмів розбиратися в людях, як безглуздо вірив у те, що всі вони добрі та щирі. Таке його бачення суспільства й оточення згодом змінюється, і ці зміни передаються через епітети, які тепер стають жорсткими і гнітючими: "intolerable trip " [2, 64] (нестерпна подорож). "Torturous link between his home and his office" [2, 64] (пекельно-гнітючий відрізок шляху між домом та офісом).

У другому розділі мова йде про Хеммера. Найчіткіше окреслено його внутрішній стан в період, коли він захоплений пошуками "жовтих стін". Означення "жовтий" у романі має алегоричний відтінок і тому перетворюється на епітет, який набуває символічного значення, вказуючи на хворобливий психічний стан Хеммера: "All I could see were the yellow " [2, 179] (Я бачив лише жовті стіни).

Найбільш яскраві епітети трапляються в ключових сценах роману. Наприклад, в епізоді на риболовлі, коли Хеммер пропонує Нейлзу застрелити його старого мисливського собаку, Нейлз відчуває сплеск емоцій, які до цього йому були невластиві: "The contemptible callousness of his new companion, the heartless brutality involved in the thought of murdering a beloved and trusting old dog, provoked a rage in Nailles so towering and so pure " [2, 234] (Гидка безсердечність його нового друга, Жорстока Пропозиція вбити улюбленого вірного пса викликала у Нейлза гостру лють...).

Роман завершується дуже експресивним епітетом, який повторюється кілька разів і містить у собі іронічний підтекст. Вживання цього епітета у фіналі пояснюється бажанням автора підкреслити свій сарказм, ще більше зачепити читача за живе і дати йому зрозуміти, що вже нічого у такому світі не зміниться. Ситуація повернулася на вихідні позиції. Ніякі потрясіння не допомогли батькові та сину зблизитися. Нейлзу знову треба їхати нестерпним потягом на ненависну роботу, але він ковтає транквілізатори, від яких у нього вже розвинулася

залежність, і все стає "чудово", як було колись: "...everything was as wonderful, wonderful, wonderful, wonderful as it had been" [2, 245] (...і життя стало знову чудове, чудове, чудове, чудове, як і раніше).

Метафори у романі "Буллет-Парк" надають образам глибини та емоційності. Саме завдяки їм читач має змогу зрозуміти, наскільки складною є та чи інша ситуація для персонажів, або, навпаки, наскільки вона безглузда та абсурдна. Через метафори Джон Чівер часто розкриває характери своїх героїв, їхні прагнення та бажання. Метафори дають читачеві потрібну інформацію про героїв, розкривають глибину внутрішніх суперечностей та конфліктів.

Метафори у творі нечисленні – їх 162. Більшість з них можна віднести до трьох груп: 1) ті, що описують явища природи; 2) ті, що розкривають внутрішній стан персонажів; 3) ті, що передають занепад моралі та втрату традиційних цінностей.

Описи природи у Джона Чівера нечисленні. Природа зображена лаконічно, без деталізації, або залишається фоном, на якому відбувається дія роману, або відображає душевний стан героїв: "...gentle sounds of the night garden turned as harsh as hardware" [2, 16] (...ніжні звуки нічного саду перетворюються на металічні звуки заморозків).

"Broken windows let in the night wind" [2, 14] (Розбиті вікна впускають вітерець).

"Overcast sky seemed to have eclipsed his spirits " [2, 63] (Хмарне небо рядом накрило його душу).

Герої роману "Буллет-Парк" почуваються незатишно у світі, який їх оточує. У Нейза таке відчуття підсилюється дивною хворобою його сина, він починає задумуватися над вічними питаннями життя та смерті. Хеммеру важко від безцільності його існування. Неллі шокована руйнуванням звичних моральних засад. Ці душевні драми героїв автор розкриває через метафори, які роблять зрозумілим внутрішнє збентеження персонажів:

"He never seemed quite to understand that the boy was free to move in and out of his orbit and his " [2, 24] (Він ніяк не міг зрозуміти, що його син може вільно покидати орбіту його життя і любові).

"Nailles sank deeper and deeper into his abyss of misery and unease " [2, 28] (Нейлз занурювався все глибше і глибше в безодню свого горя і неспокою).

"...picket signs seemed to burn in her consciousness with a lingering incandescence" [2, 31] (Слова з транспарантів врізалися в її пам'ять вогненними літерами).

Насичені метафорами листи Гретхен, матері Хеммера, до сина. Ці метафори неординарні, Чівер проводить паралелі та зіставлення між, здавалося б, несумісними явищами. За допомогою такого прийому він створює образ жінки, яка збожеволіла, живучи у світі лицемірства та порожнечі: "...the engines produce some exalting synthesis of all life's sounds – boats and train whistles and the creaking of the iron gates and bedsprings and drums and rain winds and thunder and footsteps ...all seemed woved into the rope of cord of air.. " [2, 156] (Мотори відтворюють чудовий синтез усіх звуків життя – тут були гудки пароплава і паровоза, бряжчання залізних воріт, скрегіт пружин ліжка, гуркіт барабана і грому, і людські кроки... усе, здавалося, сплелося у повітряну мотузку чи шнур).

Метафорами, які змальовують занепад людської моралі та зміну пріоритетів, особливо насичений перший розділ роману. Іронізуючи над сімейством Віквайрув, автор використовує саркастичні метафори: "...the dark glasses concealed a mouse that had the. thrilling reds and purples of a late winter moon" [2, 6] (Темні окуляри приховували синяк з притаманним йому різнобарв'ям червоних та пурпурових відтінків пізнього зимового місяця);

"...the labels...have the ferocity of Chinese demons" [2,8] (Етикетки володіють жорстокістю китайських демонів...).

Більшість метафор, вжитих у романі "Буллет-Парк", мають песимістичний характер і підкреслюють негативне бачення автором ситуації у суспільстві:

"...the gallery of lewd strangers " [2, 37] (... галерея розпусних незнайомок);

"... consciousness stuffed with portables" [2, 32] (...свідомість, забита лахміттям);

"The bar began to fill up with smoke and the drinkers poured out into the corridor, jostling the lovers " [2, 110] (Бар почав наповнюватися димом і п'яниці хлинули в коридор, заштовхавши коханців).

У романі "Буллет-Парк" знаходимо тільки 16 випадків вживання метонімії.

Здебільшого письменник застосовує цей стилістичний засіб для досягнення конкретності та виразності в описі, використовуючи такі її види, які вказують на зв'язок частини та цілого, характерної риси та її носія, предмета та його вмісту.

Хоча Джон Чівер називає тільки характерні риси певного предмета, читач одразу ж розуміє, про що йде мова: "He has already missed the 8.11, the 8.22, the 8.30" [2, 81] (Він не встиг на 8.11, 8.22, 8.30). "They heard the school bus at the corner " [2, 9] (Вони почули шкільний автобус за рогом).

Дуже вдало, з допомогою метонімії, розкриваються асоціації Хеммера, які виникають кожен раз, коли він бачить споруди каріатидів на стінах готелів, вокзалів, музеїв. Вид м'язів викликає в його свідомості образ батька, який захоплювався атлетикою і мав дуже м'язисте тіло: "I saw tu father again, this time in full figure holding up the three top floors of the hotel Mercedes in Frankfurt-am-Main" [2, 152] (Я знову побачив свого батька, цього разу на увесь зріст, у Франкфурті-на-Майні, де він підтримував поверхи готелю – "Мерседес").

Випадки вживання оксиморонів та зевгм у романі поодинокі. Отже, основними художніми засобами в романі є порівняння, епітети та метафори. Вони використовуються з метою розкриття характерів, психологічного стану героїв, створення загального настрою ситуації і передачі авторського ставлення до героїв, подій та авторського погляду на суспільство. Оскільки ситуація в американському суспільстві 60-х років ХХ ст. видається автору загрозливою через руйнування моральних цінностей, втрату сенсу життя і пріоритет матеріального, а не духовного, художні засоби в романі надають оповіді песимістичного, іронічного, подекуди сатиричного забарвлення.

Література

1. Краснова Л. До проблеми аналізу та інтерпретації художнього твору.– К.: Наука, 2003.– 133 с.
2. Cheever J. Bullet Park. – New York: Vintage Books, 1991.– P. 246.

3. Gardner J. Witchcraft in Bullet Park - New York: Times Book Review, 1974.-- № 24 – P. 2-24.
4. Shannon P. Metonymy and Metaphor in the Fiction of John Cheever: A Thesis in the Department of English.– Montreal, 1998-P. 101.